Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunta

Poliisihallituksen asiantuntijalausunto asiassa U 69/2022 vp Valtioneuvoston kirjelmä Euroopan komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan ehkäisyä ja torjuntaa koskevista säännöistä (COM(2022) 209 final)

Poliisihallitus on vastaanottanut eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunnan pyynnön asiantuntijalausunnolle ja asiantuntijan kuulemiselle otsikossa mainitussa asiassa. Lausunto on pyydetty toimittamaan maanantaihin 15.9.2025 klo 10.00 mennessä.

Poliisihallitus on toimittanut liikenne- ja viestintävaliokunnalle lausunnot asian käsittelyn eri vaiheissa.

1 Poliisihallituksen asiantuntijalausunto U-jatkokirjelmään liittyen

1.1 Lapsiin kohdistuva seksuaalinen väkivalta

Asian käsittelyn eri vaiheissa on tuotu esille sitä, että lapsiin kohdistuva seksuaalinen väkivalta on rikoksena usein törkeää ja rikosten määrä varsinkin verkkovälitteisesti on jatkuvassa kasvussa. Lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan teot ovat yleistyneet muun muassa verkon eri palveluiden käytön yleistyttyä, jonka vuoksi rikoksentekijöillä on aiempaa helpompaa tavoittaa suuri määrä lapsia ja nuoria. Rikoksentekijöiden tekotapoina ovat tyypillisesti lasten houkuttelu ensin lievempiin seksuaalisiin tekoihin, jonka jälkeen tätä aineistoa käytetään lasten kiristämiseen ja uhkailuun uusien tekojen tekemiseksi. Rikoksentekijät keskustelevat verkkoyhteisöissä erilaisten tekotapojen vaikutuksista ja toimivat verkostomaisesti, joka joissain tapauksissa voi täyttää järjestäytyneen rikollisuuden tunnusmerkistön.

Osa suurimmista verkon palveluita tarjoavista yrityksistä käyttää erilaisia teknisiä menetelmiä, joiden tavoitteena on suojella yrityksen palveluita käyttäviä lapsia ja nuoria, mutta näiden keinojen käyttäminen on vapaaehtoista. On myös huomattava, että lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan aineiston tunnistamiseen liittyvä oikeus perustuu säädettyyn EU:n lainsäädännön tilapäiseen poikkeukseen ja mikäli kyseisen asetuksen voimassaoloa ei jatketa ei yrityksillä ole mahdollisuutta toimia nykyisellä tavalla.

1.2 Asetusehdotus

Valtioneuvoston perusmuistion mukaan asetusehdotuksessa ollaan palattu Tanskan EU-puheenjohtajakaudella aiemman asetusehdotuksen muotoiluun, joka on valmisteltu Belgian puheenjohtajuuskaudella. Muistion mukaan ehdotuksessa on luovuttu Puolan puheenjohtajuuskaudella esitetystä kompromissiehdotuksesta. Asian käsittelyn aiemmissa vaiheissa Poliisihallitus on ilmaissut tukensa sille, että internetin palveluntarjoajille asetettaisiin velvollisuuksia selvittää palveluidensa riskit ja ryhtyä ilmenneiden riskien mukaisiin toimiin lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan torjumiseksi. Puolan puheenjohtajuuskaudella esitetyssä kompromissitekstissä edellä mainitut velvollisuudet oli poistettu, mutta esitetty ratkaisu olisi kuitenkin mahdollistanut vapaaehtoiset toimet, joista on nykyisin säädetty ns. tilapäisessä poikkeuksessa.

Tunnistamismääräys on koettu ongelmalliseksi ja perustuslakivaliokunta on lausunnossaan (PeVL 47/2024 vp) todennut, että tunnistamismääräys koskisi tilanteita, joissa tunnistaminen kohdistuisi henkilöihin, joiden osalta kyse ei ole konkreettisista rikosepäilyistä. Lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan luonteen sekä internetin palveluiden käytön vuoksi tunnistamismääräystä ei voitaisi kohdentaa vain niihin henkilöihin, joihin kohdistuu konkreettinen rikosepäily, vaan tunnistamismääräyksellä pyrittäisiin siihen, että internetin palveluntarjoajat itse ryhtyisivät toimenpiteisiin lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan torjumiseksi. Erityisesti lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan kuvamateriaalin tunnistamisen osalta on tarpeen varmistaa, että palveluita tarjoavilla yrityksillä on lainsäädännössä mahdollistetut keinot ja oikeudet torjua kyseisen materiaalinen julkaisua ja levittämistä. Mikäli tunnistamismääräyksen käyttäminen ei ole mahdollista, niin yrityksillä tulee olla vähimmillään mahdollisuus vapaaehtoisiin toimiin kyseisten vakavien rikosten torjumiseksi ja asiakkaidensa suojelemiseksi heihin kohdistuvalta seksuaaliväkivallalta.

Tunnistamismääräyksen osalta asetusehdotuksessa ei kuvattaisi tarkasti sitä teknologiaa, jolla tunnistaminen tehdään. Tämän osalta tulisi pyrkiä siihen, että etsitään viestinnän luottamuksellisuuden mahdollistava tekninen tapa ja sitä varten luotu prosessi, joilla varmistetaan tiedon oikea käsittely internetin palveluntarjoajalla. Teknisen keinon osalta olisi tärkeää pitää keskustelu avoinna ja välttää toteamasta, ettei tällaisten keinojen luominen ole teknisesti mahdollista, kun tavoitteena on tyrehdyttää innovaatiot ja keskustelu asiasta.

Kuten Poliisihallituksen aiemmissakin asiantuntijalausunnoissa on todettu, niin tunnistamismääräys olisi vasta viimesijainen keino internetin palveluntarjoajien asiakkaiden suojelemiseksi ja sitä edeltäisi riskinarvionti ja -luokittelu. Mikäli tunnistamismääräykseen ei voida suostua viestinnän luottamuksellisuuden vuoksi, niin riskinarviointi- ja luokittelu menettelyä tulisi tukea, jotta palveluntarjoajia voitaisiin ohjata toiminnassaan oikeaan ja turvalliseen suuntaan. Tietoverkkoja hyväksikäyttäen tapahtuvan lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan määrä verkon eri palveluissa niin suuri, ettei pelkästään lainvalvontaviranomaisten toimilla pystytä torjumaan sitä tehokkaasti, vaan torjuntaan tarvitaan julkisen sektorin lisäksi myös yksityistä sekä kolmatta sektoria.

1.3 Tunnistamismääräyksen suhde massavalvontaan sekä teknologia

Tunnistamismääräyksen osalta esitettäisiin, että se voitaisiin tehdä asiakkaan suostumuksella. Mikäli suostumusta ei annettaisi, niin käyttäjä ei voisi esimerkiksi lähettää kuvia. Tällainen menettely on arkipäivää esimerkiksi Googlen palveluissa, joissa käyttäjä sitoutuu käyttöehdot hyväksyttyään se, että Google voi varmistaa, ettei sisältö ole laitonta tai riko yhtiön omia käytäntöjä. Vastaavasti tietosuojakäytännössä kerrotaan, että Google käsittelee tietoa esimerkiksi roskapostisuodatuksen tai haittaohjelmasuodatuksen toteuttamiseksi. Tämä tarkoittaa käytännössä viestinnän koneellista lukemista ja haitallisen sisällön tunnistamista. Toiminta voi kohdistua myös kuvatiedostoihin. Osa palveluista ei pyydä edellä mainittuun toimintaan lainkaan lupaa. Olisi yhdenmukaista ja tärkeää arvioida verkon palveluiden vaikutusta yksityisyyteen samanlaisilla kriteereillä ja punnita vakavien rikosten torjunnan sekä lasten seksuaalisen itsemääräämisoikeuden suhdetta edellä mainittuun toimintaan, jotta muussakin haitallisen sisällön torjunnassa ei nousisi esiin ongelmia viestinnän massavalvonnasta, kuten asian aiemmissa käsittelyvaiheissa on nostettu esiin.

Asetuksessa ei säädettäisi teknologiasta, jota käytettäisiin internetin palveluiden seulontaan. Tämä on tärkeää, jotta se avaa mahdollisuuden uuden teknologian kehittämiselle ja innovaatioille. Teknologian osalta tavoitteena on kehittää sellaisia tunnistamismenetelmiä, joilla taataan seulonnan tarkka toiminta aineiston tunnistamisessa.

1.4 Hyöty rikostutkinnalle

Liikenne- ja viestintävaliokunta on lausunnossaan LiVL 12/2024 todennut, että asiantuntijakuulemisissa on tuotu esille se, että *ehdotuksen hyöty rikostutkinnalle on rajallinen*. Hyötyä kokonaisuudessaan tulisi arvioida rikostorjunnan kokonaisuuden kautta, johon kuuluu rikosten selvittämisen lisäksi myös rikosten ennalta estäminen. Toimilla, jotka parantavat internetin palveluiden turvallisuutta erityisesti lapsille ja nuorille voidaan vaikuttaa siihen, ettei rikoksia tapahdu nykyisessä määrin. Myöskin laittoman lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan materiaalin vähentämisellä olisi vastaavaa vaikutusta.

Rikosten selvittämisen osalta poliisin tutkinnanjohtajat ovat kertoneet, että palveluntarjoajien kautta saatavilla ilmoituksilla on huomattavan tärkeä merkitys siitä, että poliisi saa tietoon lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan tekoja. Mikäli tällaisia ilmoituksia ei saada, on vaarana, että moni lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan tapaus jää tulematta tietoon ja selvittämättä. Rikoksentekijöiden tekotapana on uhkailla ja kiristää lapsia niin, etteivät nämä uskalla kertoa heihin kohdistuneista rikoksista aikuisille, jolloin poliisille ei ilmoiteta rikoksista. Internetin palveluntarjoajien kautta tulevilla ilmoituksilla poliisi selvittää, onko rikosta syytä epäillä, aloittaa esitutkinnan ja voi keskeyttää rikoksentekijän usein useisiin lapsiin kohdistuvan seksuaalisen väkivallan rikokset. Tällä hetkellä ilmoitusten vastaanottaminen perustuu EU:ssa säädettyyn tilapäiseen poikkeukseen sähköisen viestinnän tietosuojalainsäädäntöön. Keskusrikospoliisin mukaan se vastaanottaa vuosittain noin 15 000 ilmoitusta, jotka liittyvät lapsiin kohdistuvaan seksuaaliväkivaltaan. Kyseiset ilmoitukset tulevat valtaosiin internetin suurilta palveluntarjoajilta, joten

on selvää, että toiminnan laajentuessa olisi mahdollista puuttua entistä useampaan vakavaan rikokseen.

2 Lopuksi

Paluu Belgian EU-puheenjohtajuuskauden aikaiseen ehdotukseen on sinänsä kannatettavaa esityksen tavoitteiden vuoksi, mutta ongelmallinen, koska eduskunta on muodostanut selkeän kannan siitä, ettei tunnistamismääräyksen käyttäminen esitetyssä muodossa ole mahdollista. Mikäli tunnistamismääräystä ei voida kannattaa, niin asetusehdotuksessa olevia muita toimivaltuuksia tulisi kuitenkin tukea, kuten laittomaksi todetun aineiston poistomääräyksiä sekä rajat ylittäviä poistomääräyksiä. Myös riskinarviointi- ja luokittelu -mekanismin käyttöä tulisi selvittää, jotta yrityksille itselleen annettaisiin mahdollisuus ryhtyä tarvittaviin toimiin lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan torjumiseksi. On tärkeää selvittää, miten lainsäädäntöä voidaan kehittää torjumaan lapsiin kohdistuvaa vakavaa rikollisuutta.

Poliisihallitus on kiinnittänyt aiemmissa asiantuntijalausunnoissa huomiota myös siihen, että tilapäisen poikkeuksen sähköisen viestinnän tietosuojadirektiiviin (ns. ePrivacy) voimassaolo on vaarassa päättyä ennen kuin uusi lainsäädäntö lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan torjumiseksi saadaan voimaan. Tämä johtaisi internetin palveluntarjoajien kannalta kestämättömään tilanteeseen sen osalta, ettei tietoja voitaisi käsitellä vakavien rikosten torjumiseksi lainsäädännössä esitetyllä tavalla.

Kimmo Ulkuniemi, poliisitarkastaja

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 15.09.2025 klo 08:10. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Poliisihallitus
Vuorimiehentie 3, PL 1000, 02151 Espoo
kirjaamo.poliisihallitus@poliisi.fi
Puhelin +358 295 480 181, Faksi +358 295 411 780, poliisi.fi